

GULLIVER VAN HALICARNASSUS

J.J.M. Sleutels

Op een van zijn verbazingwekkende reizen over de wereldzeeën komt Gulliver, dwarsgezet door een malicieuze Hollander, terecht op het eiland Balnibarbi. De gisse held bezoekt hier onder meer de hoofdstedelijke Academie van Wetenschappen, waar hem diverse uiterst interessante projecten worden gedemonstreerd. Enkele daarvan behelzen de verbetering van de landstaal. De geleerden proberen om alle woorden die niet strikt noodzakelijk zijn af te schaffen; meerlettergrepige woorden moeten worden ingekort tot monosyllaben, en alle werk- en deelwoorden kunnen met profijt achterwege gelaten worden. Er zijn er zelfs die nog verder gaan: in een van de projecten wordt overwogen alle woorden helemaal af te schaffen - niet alleen uit hoofde van bondigheid, maar ook ter ontlasting van de longen die bij het spreken immers voortdurend verder corroderen, wat een lang en gezond leven in de weg staat. Omdat volgens de geleerden alle gedachten te herleiden zijn tot zelfstandigheden, tot dingen, wordt een communicatiesysteem ontwikkeld waarin niet meer gesproken wordt in woorden maar met behulp van de dingen zelf. Gulliver bericht:

“Intusschen passen reeds velen der geleerdsten en verstandigsten het nieuwe spreekstelsel toe, waarbij zij zich uitsluitend bedienen van voorwerpen. Hieraan is slechts één nadeel verbonden en dat is de noodzaak om een grootere voorraad dingen mee te dragen, naarmate men een veelzijdiger spreker is. Voor sommigen is het zelfs noodig om een of twee bedienden mee te laten gaan, die de pakken voorwerpen dragen. Zoo heb ik meer dan eens geleerden gezien, die als marskramers gebukt gaan onder het gewicht hunner pakken en als zij elkaar ontmoeten, leggen zij de dingen uitgespreid voor zich op straat neer, om ze al sprekend bij de hand te hebben. Na ongeveer een uur aldus te hebben geconverseerd, pakken zij hun dingen weer in en gaan weer verder, na elkaar geholpen te hebben met het op de rug hijschen der zakken.”¹

Vergeet even het astronomisch sterftcijfer in verband met de algehele afmatting van de bevolking, die overigens in toenemende mate uit autisten zal bestaan. Hoe bijzonder zouden de Balnibarbische boeken zijn! De Balnibarbische Bruna, bijvoorbeeld, verkoopt geen kookboeken maar keukens. Een werkje over de nouvelle cuisine is een grote, witte porceleinen vlakke met in de verte een enkele aardbei.² Een SF-roman wordt een jongensdroom. Het meest fabelachtig van al zullen zeker de vertalingen van de grote Grieken zijn. Waar anders vinden we zoveel magnifieke monsters en heerlijke humbug, zoveel grofstoffelijke onzin en eerzucht? Het lezen van de Odyssee wordt een gevaarlijke nachtmerrie. Op de Balnibarbische librijen zou het blinde oog van Borges met welgevallen hebben gerust.

Van alle volkeren leveren de Grieken de meeste Gullivers. De blend van bovenmenselijke fortuin, schranderheid en heldhaftigheid gepaard aan een onnatuurlijke, aan het magnetische grenzende neiging tot ongelooflijke belevissen, dat zit hun in het bloed. Wat Odysseus opdast aan de saaie Phaeaken is een standaard voor eeuwen; zijn makelaardij in grootavontuur is onovertroffen.

Van Herodotus van Halicarnassus wordt meestal beweerd dat hij de eerste Westerse geschiedschrijver was die zich wist los te maken van al dit soort kinderlijke nonsens. Anders dan de zgn. logografen vóór hem, zegt men, waren zijn verhalen over verleden tijden, verre volken en vreemde landen empirisch van aard en kritisch ten opzichte van de legendaire overlevering. Mompelend rept men van de "Vader van de Geschiedenis".³ Maar wanneer we het bestiarium doorlopen dat als index van de Balnibarbische vertaling van Herodotus' *Historiae* fungeert, treffen we daarin toch menige griffioen aan. We worden er besprongen door Sauromatenvrouwen, nagestaard door eenogigen, bestookt met klisteerspuiten en aangegaapt door krokodillen met immer naar het noordwesten opengesperde muil. We zien er de foenix, de naamloze Ataranten, de droomloze Atlanten, zegeriërs en eginzen, &c &c. Hij moge dan kritisch zijn geweest, Herodotus, vóór alles was hij gelukkig toch gewoon zo'n heerlijk gekke oude Griek.

Het leven van deze Griek viel ongeveer samen met de bloei van Athene in de vijfde eeuw voor Christus (ca. 480-425), waar hij zich tijdgenoot en vriend kon noemen van o.a. Pericles en Sophocles. Herodotus, die toch te boek staat als de eerste grote Europese prozaïst, heeft voor zover wij weten maar één werk geschreven, de *Historiën*, dat door de bibliothecarissen van Alexandrië in negen boeken is verdeeld die naderhand de namen der Muzen kregen. Het overkoepelende thema van de *Historiae* is de eeuwige strijd tussen Oost en West, tussen Azië en Europa, uiteindelijk uitlopend op de oorlogen tussen de Perzen en de Grieken (vanaf het vijfde boek). Tot groot genoegen van de gymnasiast heeft Herodotus zich er echter niet toe laten verleiden dit basismotief in zijn afzichtelijke, wetenschappelijke naaktheid te presenteren. Hij besluipt het als het ware van achteren, langs tal van wonderlijke zijpaden en weggetjes achteraf. Zo schotelt hij ons de ene na de andere anecdote voor. Koningen, helden en vreemde beesten, verre landen, volkeren en vreemde zeden, ze passeren in een bonte potpourri de revue. Over ieder onderwerp weet deze Griekse Gulliver wel een aardig verhaaltje te vertellen, soms opgetekend uit eigen waarneming (want hij reisde zelf de einder achterna), soms ook louter de auditu, wat minstens net zo boeiende stof oplevert.

Herodotus' verhalen lenen zich bij uitstek voor een dosering als bedlectuur. Het is niet nodig de grote lijn in het oog te houden; hij rijdt geen auto, maar een verzameling bouten en moeren flying in loose formation. Daarbij zijn de verhaaltjes net lang genoeg om niet vermoeiend te zijn, en net niet te kort om toch spannend te blijven. Van Lennep heeft Herodotus dan ook treffend de 'Vader van de short story' kunnen noemen. Wanneer we de nieuwe bloemlezing en vertaling van Gerard Koolschijn ter hand nemen (iets dat ik U van harte kan aanbevelen),

wordt deze indruk onmiddellijk bevestigd. Dit zeer fraai uitgevoerde en nostalgisch houderig vertaalde werkje toont eens te meer aan dat Herodotus' *Historiae* meer *petite* dan *grande* *histoire* zijn.

Literatuur

Herodotus, *Zeer korte verhalen*. Vertaald door Gerard Koolschijn. Ambo, Baarn/Athenaeum-Polak & Van Genneep, Amsterdam, 1987. Baskerville serie. 104 pagina's, gebonden, ISBN 90.263.0820.5, prijs fl 39,50.

Jonathan Swift, *Gulliver's travels*. Oorspronkelijk verschenen in 1726. Het citaat is uit de vertaling van G. Blom, verschenen bij Gottmer te Haarlem, 1940.

D.F.W. van Lennep, *Een smekeling op een cocktail-party*. Athenaeum-Polak & Van Genneep, Amsterdam, 1971.

Noten

1. *Travels*, part III chapter 5.
2. Cf. Vergilius, *Aeneis* 1, 118: "Apparent rari nantes in gurgite vasto (hier en daar worden zij zichtbaar, zwemmend in de uitgestrekte watermassa)". Ook wel schertsend gezegd van soep met weinig balletjes.
3. Cicero, *De legibus* 1.